

İflasın Ertenilmesi ve Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırmada Muhasebe Meslek Mensubunun Rolü (Role of Certified Public Accountant in Postponement of Bankruptcy and Restructuring by Conciliation)

Birol YILDIZ^a

^a Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF, Eskişehir, Türkiye, byildiz@ogu.edu.tr

Anahtar Kelimeler

İflasın ertelenmesi, uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir, Yeminli Mali Müşavir.

Jel Sınıflandırması

M41, K22.

Özet

Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin iflas etmeleri nedeniyle ekonomik anlamda çok önemli maliyetler ortaya çıkmaktadır. İflas nedeniyle sermaye şirketi ve kooperatiflerin yok olmalarını engellemek için iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma gibi iki iyileştirme kurumu hayata geçirilmiştir. Bu kurumlar, şirket veya kooperatifin mali durumunun düzeltilmesine, yaşamlarına devam etme olanağı sağlamayı ve tüm menfaat sahiplerinin daha kazançlı çıkacağı bir çözüme ulaşmayı amaçlamaktadır.

Ancak bu iyileştirme kurumlarının etkili bir şekilde hayata geçirilebilmeleri büyük ölçüde hukukçu ve muhasebe meslek mensuplarının birlikte çalışmalarına bağlıdır. Bu süreçte muhasebe meslek mensubunun rolünü gerektiği gibi yerine getirememesi, bu iyileştirme kurumlarının amacına uygun şekilde yaşama geçirilmelerini engelleyecektir. Hatta bu durumda iyileştirme kurumlarının kolaylıkla kötü niyetli borçlular tarafından suiistimal edilme olasılığı ortaya çıkabilecektir.

Keywords

Postponement of bankruptcy, restructuring by conciliation, Certified Public Accountant.

Jel Classification

M41, K22.

Abstract

Due to corporations and cooperatives go bankrupt, important costs come up in economic manner. Two rehabilitation institutions, postponement of bankruptcy and restructuring by conciliation are put into practice for preventing the corporations and cooperatives collapse because of bankruptcy. These institutions' aim is to straighten the corporation and cooperatives financial states, to provide move on and to reach the more profitable and healthy solution for all stakeholders.

However, to put these institutions into practice in an effective way, is depend on lawyers and accountant professions working together. Within this phase, if accountant professions do not perform his responsibility as required, this will prevent to move on these rehabilitation institutions. Even in this case, probability of the misuse will be coming out by the malicious debtors easily.

1. Giriş

İş hayatında büyük yatırımların gerçekleştirilmesi için büyük miktarda sermayeye ihtiyaç duyulur. Sermaye şirketleri, büyük miktardaki sermayeyi bir araya getirmek için gerekli hukuksal alt yapıyı sağlarlar.

Sermaye şirketleri ülke ekonomisi açısından çok önemlidir. Devletin vergi gelirinin içinde sermaye şirketlerinin ödediği kurumlar vergisi büyük bir paya sahiptir. Sermaye şirketleri çok sayıda istihdam alanı yaratırlar ve milli gelir dağılımının daha eşitlikçi hale gelmesini sağlarlar. Bunların dışında ülke ihracatının artması, ar-ge faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gibi birçok başka nedenlerle de sermaye şirketleri ülke ekonomisi açısından çok önemli aktörlerdir.

Ancak sermaye şirketlerinin faaliyetlerini sonlandırması da aynı derecede önemli ve ne yazık ki olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Çok sayıda kişinin işini kaybetmesi, milli gelirin, vergi tahsilatının ve ülkenin rekabet gücünün azalması bu önemli ve olumsuz sonuçlara hemen sayılabilecek bir kaç örnektir. Hatta ekonomik kriz dönemlerinde çok sayıda sermaye şirketinin faaliyetlerine son vermesi, bu olumsuzlukların zincirleme ve yaygın bir şekilde ortaya çıkmasına neden olur. Böyle bir durumda ülke ekonomisi çok daha fazla zarar görür. Böyle dönemlerde ortaya çıkan toplumsal maliyet üst düzeylere ulaşabilir.

Oysaki sermaye şirketleri faaliyetlerini birden bire sona erdirmezler. Bu şirketlerde önce mali durumun aşama aşama bozulduğu bir süreç yaşanır. Eğer gerekli önlemler alınmaz ise, mali durumun bozulması süreci iflasla sonuçlanır (Kayar, 1997: 33-41). Aslında iflas, alacaklıların tatmin edilmesi amacıyla izlenen bir külli takip ve külli icra yoludur. Ancak bu yolun izlenmesi, mali durumu bozulan sermaye şirketlerinin ekonomik hayattan tamamen çekilmesine neden olur.

Sermaye şirketlerinin alacaklılarını tatmin için iflas yoluna başvurmasının ve bu şirketlerin yok edilmelerinin, her zaman için iyi bir seçim olduğu söylenemez. Çünkü bu işletmelerin yaşatılmaları sonucu elde edilecek toplumsal fayda ile şirket alacaklılarının tatmininden sağlanacak fayda karşılaştırıldığında, sermaye şirketlerinin yaşatılmalarının daha doğru bir seçim olduğu konusunda genel bir kabul vardır. Örneğin Atalay (2004: 22), mali durumu bozulan sermaye şirketlerinin ekonomik yaşama devam etmelerinde, alacaklıların alacaklarını tahsil etmelerinden daha fazla kamu yararı olduğu için, bu

işletmelerin yaşatılmaları ve ekonomik hayatın içinde kalmaları gerektiğini belirtmektedir.

Ayrıca alacaklıların tatmin edilmesi için iflas yoluna başvurulması, aslında alacaklılar için de her zaman en iyi seçenek değildir. Derhal iflas yoluna başvurulması, çoğu zaman alacaklıların daha az tatmin edilmesi ve/veya bazı alacaklıların hiç tatmin edilememesi sonucunu doğurabilmektedir. Oysa bu şirketler faaliyetini devam ettirdiği takdirde, tüm alacaklıların daha büyük oranda veya belki de tamamen tatmin edilme olanağı ortaya çıkacaktır. Nitekim bazı yazarlar iflasın önlenmesiyle iflasın yok edici etkisinin ortadan kaldırılabilceğini savunmuşlardır (Pekcanitez, Atalay, Sungurtekin Özkan ve Özkes, 2009: 512-513). Bu yazarlar iflasın ertelenmesini öncelikle sermaye şirketleri ve kooperatiflere ilişkin menfaatlerin korunmasına hizmet eder gibi gözükse de, şirketin mali durumunun düzeltilmesine imkân tanınması, aslında alacaklıların ve kamu yararının da dengeli bir şekilde korunmasına hizmet edeceğini belirtmektedirler.

Eğer, mali durumun bozulması sürecinde gerekli ve doğru girişimler yapılırsa, mali durumu bozulan sermaye şirketleri ve kooperatiflerin iyileşmeleri ve ekonomik yaşama tekrar sağlıklı bir şekilde dönmeleri mümkündür. Bu durum onlar kadar, alacaklılar ve ülke ekonomisi için de daha iyi bir seçenektir. Doğal olarak mali durumu bozulan şirket ve kooperatiflerin iyileştirilmeleri için yasal düzenlemelere ihtiyaç ortaya çıkmıştır.

Burada öncelikle belirtmek gerekir ki, icra iflas hukukumuzda iflası önlemeye yönelik iflas dışı konkordato, iflasın sonuçlarını önlemeye yönelik iflas içi konkordato ve 6762 sayılı eski TTK md. 324'de yer alan düzenleme gereği iflasın ertelenmesi gibi alternatifler zaten mevcuttu. Ayrıca 1987 yılında 3332 sayılı kanun ve 2002 yılında çıkarılan 4743 sayılı kanun ile şirketlerin bozulan mali durumlarını düzeltmeye ve yaşatmaya yönelik özel düzenlemeler yapılmıştır. Ancak bu düzenlemeler yeterli derecede etkili olamamıştır (Taşpınar Ayvaz, 2005: 221-236).

2000'li yılların başında yaşanan kriz sonrasında ise mali durumu bozulan ancak yaşama olasılığı bulunan şirketlerin iflasını önlemek ve tekrar ekonomik yaşama katmak amacıyla, icra iflas hukukunda mali güçlük içindeki sermaye şirketleri ve kooperatiflerin mali durumunu iyileştirilebilmesi amacıyla yeni ve köklü değişiklikler yapılması gereği tekrar ortaya çıkmıştır (Eroğlu, 2005).

Mali güçlük içindeki sermaye şirketlerin ve kooperatiflerin mali durumunun iyileştirilmesine yönelik icra iflas hukukundaki değişikliklerden ilki, iflasın ertelenmesi

kurumunun iflas hukuku açısından da yasal bir dayanağa kavuşturulmasıdır. Bu düzenlemeden önce, 6762 sayılı eski TTK md. 324'de yer alan düzenleme gereği iflasın ertelenmesi mümkün olsa da, iflas hukukunda iflasın ertelenmesine yönelik bir düzenleme noksanlığı bulunmaktaydı ve bu durum uygulamada sorunlar ortaya çıkarmaktaydı. Bu noksanlık 20 Temmuz 2003 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe¹ girmiş olan 4949 sayılı "İcra ve İflas Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"la yapılan değişikliğe kadar sürmüştür. 4949 sayılı Kanun ile İİK'nun 179 maddesinde yapılan değişiklik ve eklenen 179/a, 179/b maddeleri sayesinde sermaye şirketleri ve kooperatifler için "iflasın ertelenmesi" kurumu İİK'nunda yer bulmuştur.

İcra iflas hukukunda yapılan köklü değişikliklerden ikincisi ise 12.2.2004 tarihinde 5092 sayılı Kanun ile getirilen "Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırma" kurumudur. Bu kanunla İİK'na 309/m-309/ü maddeleri eklenmiştir. Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma her ne kadar İİK'da yer almışsa da, aslında bir külli takip ve tasfiye usulü değildir; tam tersine borçlunun alacaklılarla uzlaşarak, yaşamasına imkân tanımaya yönelik bir "iyileştirme" yoludur.

İflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma kurumlarının uygulanması, hukukçuların ve muhasebe meslek mensuplarının eşit derecede bilgi ve deneyimini gerektiren, ortak bir çalışma alanıdır. Bu alanda muhasebe meslek mensuplarının yetki ve sorumluluğu altında alınması gereken birçok karar, gerçekleştirilmesi gereken iş ve görev bulunmaktadır. Örneğin yukarıda bahsedilen iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma konusunda, işletmenin finansal durumunun tespit edilmesi kritik bir öneme sahiptir. Özellikle, "borca batık olma" durumu, her iki iyileştirme kurumunun uygulanması için kanun koyucunun aradığı temel şartlardan biridir. Borca batık olma durumuna ancak finansal tabloların incelenmesi ile karar verilebilir ve bir mesleki yargı konusudur. Aynı şekilde uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma projesinde işletmenin "iyileşme umudunun" tespiti için de, muhasebe meslek mensubunun uzman olarak mesleki yargısına gerek duyulur.

Muhasebe meslek mensuplarının iflas erteleme ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma konusundaki rollerini etkili bir şekilde yerine getirememeleri, bu kurumlarla amaçlanan faydanın elde edilmesini önemli ölçüde engelleyecektir. Örneğin borca batıklığın doğru bir şekilde tespit edilememesi, borca batık olmayan bir işletmenin iflasın ertelenmesi

¹ 4949 nolu yasanın bazı maddeleri sonraki tarihte yürürlüğe girmiştir.

kurumundan yararlanması veya tam tersi borca batık şirketin bu kurumdan yararlanamaması sonucunu doğuracaktır. Keza benzer şekilde, iyileşme umudunun gerçekte var olup olmadığının doğru bir şekilde tespit edilememesi, iyileşme umudu taşımayan şirketlerin de yeniden yapılandırma imkânından yararlanmaları veya tam tersi iyileşme olasılığı bulunan şirketlerin yeniden yapılandırmadan yararlanamamasına neden olacaktır. Hatta muhasebe meslek mensuplarının iki iyileştirme kurumunun işleyişinde yeterince rol almamaları, muhasebe meslek mensuplarının bu süreçlerdeki rollerini etkili bir şekilde yerine getirememelerine ve söz konusu iki iyileştirme kurumunun kötü niyetli olarak kullanılmasına yol açabilecektir.. Bu çerçevede, iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma gibi iki önemli iyileştirme kurumunun etkili bir şekilde uygulanmasında, serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirlere önemli bir roller düştüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Meslek mensuplarının rollerinin iyi anlaşılması bu iki iyileştirme kurumunun işleyişi için kritik bir konudur. Ancak bu konunun, konuya ilk dikkat çeken Uzay'ın (2008) çalışması dışında literatürde yeterince yer bulmadığını söyleyebiliriz. Bu çalışmanın temel motivasyonu, iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma gibi iki iyileştirme kurumundan kanun koyucunun beklediği yararın sağlanabilmesi için, tüm ilgili tarafların dikkatini muhasebe meslek mensuplarının rolüne çekmektir.

Bu çalışma, muhasebe meslek mensuplarının iflas erteleme ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma konusundaki rolünü sistematik bir şekilde ortaya koymak ve belirlemek amacıyla kaleme alınmıştır. Muhasebe meslek mensuplarının iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma gibi ülkemiz için çok önemli iki iyileştirme kurumunun uygulanmasındaki rollerinin daha iyi anlaşılması, bu kurumların daha etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacaktır.

Bu çalışmada öncelikle iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma konusu genel hatları ile incelenecek, ardından muhasebe meslek mensuplarının iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırmadaki rolü ayrıntılı olarak belirlenmeye çalışılacaktır.

2. İflasın Ertelenmesi

İflas, alacaklının tatmini amacıyla borçlunun tüm mal varlığını konu edinen ve tüm borçların ödenmesini amaçlayan külli bir takip ve tasfiye yoludur (Pekcanitez ve diğerleri, 2009: 467).

Ancak herkes değil, sadece kanunda sayılanlar iflasa tabidirler. Bunlar:

1. TTK gereğince tacir sayılanlar,
2. Tacir sayılmadıkları halde TTK gereğince tacirler hakkındaki hükümlere tabii olanlar,
3. Tacir olmadıkları halde, özel kanun hükümleri gereğince iflasa tabii olanlar.

İflasa tabii bir borçlunun iflasına karar verilebilmesi için izlenebilecek iki farklı yol bulunmaktadır:

1. Takipli iflas: Takipli iflas yolunda, ticaret mahkemesine başvurup dava açmadan önce icra dairesinde bir takibin başlatılması zorunluluğu vardır. Takipli iflasın da iki türü bulunmaktadır:
 - a. Genel iflas yolu: Adi iflas olarak da adlandırılan bu iflas yolunda alacaklı öncelikle icra dairesine iflas takip talebinde bulunur. Borçlu borcunu ödemez, itiraz etmez veya itirazı kabul görmez ise, alacaklılar ticaret mahkemesinde bir iflas davası açarlar (İKK md. 155, 156).
 - b. Kambiyo senetlerine dayanan iflas yolu: Elinde çek, poliçe veya emre yazılı bir senet olan alacaklı, alacağı rehin ile teminat altına alınmış olsa bile, kambiyo senetlerine dayanan iflas yoluyla borçlunun iflasını talep edebilir (İİK md.167). Burada alacaklının haciz yoluyla tabipte bulunma seçeneği olmasına rağmen, bu seçenek yerine iflas yoluyla takipte bulunmayı tercih eder.
2. Takipsiz iflas (doğrudan doğruya iflas): Belli koşullar var ise daha önce iflas takibi olmaksızın iflas davası doğrudan ticaret mahkemesinde açılabilmektedir. Takipsiz iflas üç türlü olabilmektedir:
 - a. Alacaklının talebi ile: Eğer borçlunun ikametgâhı bilinmiyorsa, yükümlülüklerini yerine getirmemek için kaçmışsa, yükümlülüklerini yerine getirmemek için hileli işlemlere başvurmuşsa veya bunlara teşebbüs etmişse, haciz yoluyla yapılan takip sırasında mallarını saklarsa, alacaklı önceden takip olmadan da doğrudan iflasa tabi borçlunun iflasını isteyebilir (İİK md.177).

- b. Borçlunun talebi ile: İflası tabi bir borçlu, aciz halinde bulunduğunu bildirerek yetkili mahkemeden iflasını isteyebilir (İİK md.178).
- c. Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin borca batık olması: Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin üçüncü kişilere karşı sadece tüzel kişiliğin mal varlığı ile sınırlı sorumluluk taşıması, borca batıklık halinin bir iflas nedeni olmasını gerektirmiştir (Atalay:3). Nitekim İİK md.179'un ilk bendinde ve TTK md.376/3'de sermaye şirketleri ve kooperatifler için özel bir doğrudan doğruya iflas hali düzenlenmiştir. Buna göre bir sermaye şirketi veya kooperatifin borçları aktifinden fazla olduğunda (borca batık olma hali) ve bu durum mahkemece tespit edildiğinde, doğrudan doğruya iflasına karar verilir.

Kanun koyucu borca batıklık halini her ne kadar sermaye şirketleri ve kooperatifler için bir doğrudan doğruya iflas hali olarak belirlemiş ise de, bu çalışmanın giriş bölümünde sayılan gerekçelerle, borca batık durumdaki sermaye şirketlerinin mali durumlarını düzeltmeleri ve yaşamalarına devam edebilmelerini sağlamak amacıyla, "iflasın ertelenmesi" kurumunu da düzenlemiştir.

İflasın ertelenmesi, borca batık durumdaki sermaye şirketi veya kooperatifin, kanunda belirtilen şartlar altında, mali durumunun düzeltilebilmesi amacıyla, ticaret mahkemesi kararı ile iflasının açılmasının belirli bir süre ile sınırlı olarak ertelenmesidir.

İflasın ertelenmesi için bazı koşullar bulunmaktadır (İİK md.179/a-b) :

1. Sermaye şirketi veya kooperatif olma: İİK'da iflasın ertelenmesi olanağı sermaye şirketleri ve kooperatifler ile sınırlanmıştır.
2. Borca batık olma: Ticaret mahkemesinin iflasın ertelenmesi kararını verebilmesi için sermaye şirketi veya kooperatifin borca batık olması gerekmektedir. Borca batıklık en basit şekilde sermaye şirketi veya kooperatifin aktifinin yükümlülüklerini karşılamaya yetmemesi şeklinde tanımlanabilir. Borca batıklık, değerlendirilmesi mesleki uzmanlık gerektiren maddi koşullardan biri olduğu için aşağıda dördüncü başlıkta ayrıntılı olarak incelenmiştir (Pekcanitez ve diğerleri, 2009: 519). Ancak özellikle vurgulanması gereken konu, İİK'nun iflasın ertelenmesi kurumuna sadece borca batıklık nedeniyle takipsiz (doğrudan doğruya) iflas hali için (diğer şartlar da göz önüne alınarak) olanak tanımasıdır. Bir

başka deyişle, diğ er takipli ve takipsiz iflas hallerinde iflasın ertelenmesine karar verilemez (Muşul, 2010: 40).

3. Erteleme talebi: Borca batık durumdaki bir sermaye şirk eti veya kooperatifin iflasının ertelenmesine karar verilebilmesi için, ticaret mahkemesine iflasın ertelenmesi konusunda bir talepte bulunulmuş olması gerekir. Aksi halde bir sermaye şirk eti veya kooperatif için ticaret mahkemesinin kendiliğinden iflasın ertelenmesi kararı vermesi mümkün değildir. İflasın ertelenmesi talebinde bulunabilmek için öncelikle mahkemeye borca batıklık bildiriminin yapılmış olması gereklidir. Borca batıklık bildirim ile birlikte iflasın ertelenmesi talebinin yapılması da mümkündür. Eğer mahkemeye sadece iflasın ertelenmesi talebi iletilmiş ise, bu talebin aynı zamanda borca batıklık bildirimini iç erdiği kabul edilir (Eroğ lu, 2005: 31).
4. Finansal durumun iyileştirme imkânı: İİK md.179'a göre iflasın ertelenmesi kararının verilebilmesi için şirket veya kooperatifin, finansal durumunun iyileştirilmesinin mümkün olduğ una dair bir iyileştirme projesini ticaret mahkemesine sunarak iflasın ertelenmesini isteyebilir. Ancak iyileştirme projesinin sunulması tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda mahkemenin bu projeyi ciddi ve inandırıcı bulması şartı da aranmaktadır. Ne yazık ki İİK md.179'da borca batık olma durumu tanımlanmış olmakla beraber, finansal durumun iyileşmesi konusunda bir açıklık söz konusu değildir. Finansal durumun iyileştirilmesi şartı da, borca batık olma gibi iflasın ertelenmesi kararındaki maddi koşullardan biridir (Pekcanitez ve diğ erleri, 2009: 520) ve değ erlendirilmesi muhasebe meslek mensuplarının uzmanlığını gerektirdiğ i için aş ağıda ayrıntılı olarak incelenecektir.
5. Alacaklıların haklarının korunması: Ticaret mahkemesi tarafından iflasın ertelenmesi kararı verebilmesi için bir diğ er maddi şart, alacaklıların haklarının iflasın ertelenmesi nedeniyle, iflasın derhal açılmasına göre daha kötü duruma düşürülmeyecek olmasıdır. Eğer iflasın ertelenmesi sonucu alacaklıların, iflasın derhal açılmasına göre daha fazla zarar görmesi söz konusu ise, mahkemenin iflasın ertelenmesi talebini ret etmesi gerekir (Pekcanitez ve diğ erleri, 2009: 524). İflasın ertelenmesinin temel amacı şirket veya kooperatifin yaşamına devam etmesine imkân sağlayarak, menfaat sahiplerini iflasa göre daha iyi bir noktaya

taşımadır. Bir sermaye şirketi veya kooperatifin iflasın ertelenmesi sonucu, iflasın açılması sonucuna göre daha iyi bir noktaya gelip gelemeyeceği konusunda bir değerlendirme yapmak, ancak konunun uzmanı muhasebe meslek mensuplarının yerine getireceği nitelikte bir iştir. Hatta bu işin, muhasebe meslek mensubu kişiler için de en zor çalışma alanlarından biri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Kaldı ki, ekonomik olayların geleceği ile ilgili yapılan değerlendirmelerin, konunun uzmanları tarafından yapılmış olsa bile, ciddi yanlışlar içermeye olası her zaman için söz konusu olmaktadır.

6. Gerekli masrafların yatırılması: İflasın ertelenmesi kararının şekil şartlarından bir diğeri, başta iflasın ertelenme kararının ilanı, atanacak kayyımın ücreti ve mahkemece alınacak diğer tedbirlerin uygulanabilmesi için gerekli masrafların iflasın ertelenmesini talep eden tarafından peşin olarak mahkeme veznesine yatırılmasıdır. Aksi halde iflasın ertelenmesi kararının verilebilmesi mümkün olmayacak ve mahkeme iflas kararını verecektir (Pekcanitez ve diğeri, 2009: 518).
7. Fevkalade mühletten yararlanmamış olma: Fevkalade mühlet İİK 317. maddesinde belirtilen haller nedeniyle, Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen bölgelerde, kusuru olmaksızın taahhütlerini yerine getiremeyen ancak belli bir süre sonra yerine getirebileceğine inanılan, iyi niyetli borçlulara tanınmış bir imkândır. Fevkalade mühlet içinde borçluya karşı takip yapılabilen, ancak takip hacze veya depo emrine kadar devam ettirilebilmektedir. Bu süre içinde borçlunun iflasına karar verilemez. Borçlular bu imkândan en çok altı aylığına yararlanabilirler. Bu süreyi son olarak dört ay uzatma imkânı vardır (İİK 318-323). Fevkalade mühletten yararlanmış borçlu sermaye şirketi veya kooperatif, bir sene geçmedikçe iflasın ertelenmesini talep edemez. Keza iflası erteleyen bir sermaye şirketi veya kooperatif de, erteleme süresi bitiminden itibaren bir yıl geçmedikçe fevkalade mühletten yararlanamaz (İİK md.329/a). Burada alacaklının menfaatlerinin borçluya karşı korunması/dengelenmesi amaçlandığı söylenebilir.

İflasın ertelenmesi istemi üzerine, mahkeme, şirketin veya kooperatifin mal varlığının korunması için gerekli tedbirleri alır. Bu tedbirlerden ilki olarak mahkeme derhal bir kayyım atamak zorundadır. Mahkeme yönetim kurulunun tüm yetkilerini kayyım devredebilir veya yönetim kurulunun görevde kalmasına izin verip, aldığı kararları ve

işlemleri kayyımın onayına bağlayabilir. Kayyım ilk tedbir olarak mal varlığının tespitini sağlamak üzere envanter çıkarır (İİK md.179/a). Mahkemenin kayyımın görev ve yetkilerini belirleme konusunda geniş bir takdir yetkisi vardır (Eroğlu, 2005: 43).

Mahkemenin vereceği erteleme kararı üzerine borçlu aleyhine 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkından Kanuna göre yapılan takipler de dâhil olmak üzere, hiçbir takip yapılamamakta ve önceden başlamış takipler de durmaktadır. Bu zaman zarfında zamanaşımı ve hak düşüren süreler ise işlemeyecektir. İflasın ertelenmesinde azami bir yıl olan erteleme süresi, talep edilmesi ve gerek görüldüğünde, mahkeme kararı ile 4 yıla kadar uzatılabilmektedir. İflas erteleme kararının ardından kayyım her üç ayda bir şirketin veya kooperatifin projeye uygun olarak iyileşme gösterip göstermediğini mahkemeye rapor eder. Mahkeme bu rapor üzerine ve gerek görürse alacağı bilirkişi raporuna göre, erteleme kararını değerlendirir ve eğer iyileşmenin mümkün olamayacağı kanaatine varırsa, erteleme kararını kaldırır. Bu durumda şirketin veya kooperatifin iflasına karar verir (İİK, md. 17/b/c).

3. Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırma

Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma, mali durumu bozulmuş sermaye şirketleri ile kooperatiflerin, alacaklıları ile bir proje çerçevesinde anlaşarak yaşamlarına devam etme olanağı tanıyan bir iyileştirme yöntemidir. Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma sadece borçların yeniden yapılandırılması şeklinde anlaşılmamalıdır. Borçların yanında gerekirse şirket veya kooperatifin yönetimi ve organizasyonunun, hukuksal yapısının yeniden yapılandırılması söz konusudur. Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma, her ne kadar İİK'unda yer alsa da, bir külli takip ve tasfiye usulü değildir (Pekcanitez ve diğerleri, 2009: 672). Bir iyileştirme yoludur.

Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma kurumunun amacı, mali sıkıntıya düşen, ancak yaşama şansı bulunan sermaye şirketleri ve kooperatiflerin 5092 sayılı kanunla getirilen usuller çerçevesinde yeniden yapılandırılarak, bu sıkıntıyı aşmaları ve ekonomik yaşamda yer almaya devam etmelerini sağlamaktır (Taşpınar Ayvaz, 2005: 273-279).

Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırmadan yararlanabilmek için gerekli bazı koşullar bulunmaktadır. Bunlar (İİK md.309/m):

1. Sermaye şirketi veya kooperatif olma: Kanun koyucu uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma kurumundan yararlanılabilmesi için bir sermaye şirketi veya

kooperatif olma şartı getirmiştir. Sermaye şirketi olarak anonim şirket, sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket ve limited şirketler uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma talebinde bulunabilirler (İİK md. 309/m). Ancak İİK m. 309/t'nin ikinci fıkrası ile sermaye şirketlerinden uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırmaya başvurabileceklerle ilgili önemli bir sınırlama getirilmiştir. Buna göre banka ve sigorta kuruluşları uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırmaya başvuramazlar.

2. Mali durumun bozulması: Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma talebinde bulunabilmek için İİK md. 309/m'de sayılmış olan mali durumun bozulmasına yönelik koşullardan birinin gerçekleşmiş olması gerekir. Bunlar:

a. Aciz hali: Sermaye şirketi veya kooperatifin vadesi gelmiş borçlarını ödeyememesi veya borçları vadesi geldiğinde ödeyemeyecek halde olduğunun anlaşılması, yeniden yapılandırılmaya gidilmediği takdirde bu halin devamlılık arz edecek olması durumunda, sermaye şirketi ve kooperatif uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma imkânından yararlanabilir (UYYY md.3).

b. Borca batık olma veya borca batıklık tehlikesi: Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırmaya başvurabilmek için şirket veya kooperatifin, borca batık durumda olması veya borca batık hale gelme tehlikesi ile karşı karşıya olması gerekir (İİK md. 309/m). Kanun koyucunun bu şekilde ifade ettiği şart, tamamen muhasebe meslek mensubunu tarafından değerlendirilmesi gereken bir konu olduğu için sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırmada sermaye şirketi ve kooperatif öncelikle bir yeniden yapılandırma projesi hazırlar. Bu proje, hangi alacaklıların yeniden yapılanma projesinden etkileneceği, hangilerinin etkilenmeyeceği, projeden etkilenenlere ödemelerin ne oranda ve hangi koşullarda ödeneceği, ödeme yapmak için gerekli finansal araçların hangi yoldan elde edileceği, verimlilik, karlılık ve mali durumun iyileştirilmesi için işletmede, yönetimde, organizasyonda ne gibi değişiklikler yapılacağı gibi bilgileri içerir.

Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırmada borçlu sermaye şirketi veya kooperatif, konkordatodaki koşullardan farklı olarak, alacaklılarına eşit davranmak zorunda değildir. Alacaklılardan bir kısmının yeniden yapılandırma projesinden hiç etkilenmemesi

mümkündür. Bunlara alacakları tutar ve vade açısından daha önce belirlenmiş koşullarla ödeme yapılabilir. Projeden etkilenmeyen alacaklıların, yeniden yapılandırma projesi hakkında bilgilendirilmelerine, kabulü veya reddi konusunda oylamaya katılmalarına gerek bulunmamaktadır. Yeniden yapılandırma projesi sonucu alacaklarının tutarında ve vadesinde değişiklik öngörülen alacaklılar, projeden etkilenen alacaklılar olarak adlandırılırlar. Projeden etkilenen alacaklılar da kendi içinde gruplara ayrılabilir. Her bir grup için ayrı bir ödeme teklifi sunulabilir. Örneğin bir grup alacaklıya ait alacağın vadesinin uzatılması, bir grup alacaklıya ait alacağa ilişkin faiz oranının değiştirilmesi, bir başka gruba da alacaklarının bir kısmından vazgeçmesi ve kalan tutar için de alacaklının ortak olması şeklinde farklı farklı ödeme teklifleri görülebilir. Ancak projeden etkilenen her alacaklı grubun, diğer gruptaki alacaklılara sunulan ödeme teklifleri hakkında bilgilendirilmesi zorunludur. Alacaklıların gruplanması konusunda borçlu serbesttir. Borçlunun her bir alacaklı grubun içindeki alacaklılara eşit şekilde davranma yükümlülüğü bulunmaktadır. Yeniden yapılandırma projesinden etkilenen alacaklılara, şirket veya kooperatifin hazırladığı proje iadeli taahhütlü mektup veya noter aracılığı ile iletilerek yeterli bilgilendirme yapılır. Alacaklıların bu projeyi inceleyerek, kendilerine belirtilen süre içinde, projeyi kabul edip etmediklerini bildirmesi gerekir (Oy, 2009a: 12-14).

Projeden etkilenen alacaklılardan onay verenlerin, bu beyanlarını içeren, imzası ve tarihi noterce onaylı tutanağı borçluya iletmeleri gerekir. Projenin, borçlu tarafından bildirilen süre içinde veya en geç tasdik mahkemesine kadar açık şekilde onaylanmaması durumunda, alacaklının projeyi ret ettiği kabul edilir. Ancak bu durumdaki alacaklılar, projenin kabulü için gerekli çoğunluğun hesabında dikkate alınmaz. Sadece projeye cevap veren alacaklılar, projeyi kabul için gerekli çoğunluğun hesabında göz önüne alınırlar. Projenin onaylanmasında gerekli çoğunluğun hesabında, sayı itibarıyla oylamaya katılanların en az yarısını aşmış olma ve oylama katılan alacaklılara ait toplam alacağın üçte ikisinin kabul oyu kullanmış olmaları aranmaktadır. Eğer alacaklılar farklı gruplara ayrılmışlarsa, bu defa her alacaklı grubunun kendi içinde yukarıdaki çoğunluk şartını gerçekleştirmiş olması şartı aranır (Oy, 2009a: 12-14)

Oylamada projesi kabul edilen şirket veya kooperatifin, projenin tasdikini sağlamak üzere asliye ticaret mahkemesine başvurması gerekir. Başvuru için yetkili ve görevli mahkeme,

borçlu şirket veya kooperatifin muamele merkezinin bulunduğu yer asliye ticaret mahkemesidir (Altay, 2005: 1281).

Asliye ticaret mahkemesine sunulacak yeniden yapılandırma projesi, aşağıdaki hususları içerir (Erten, 2006):

1. Projeden etkilenen alacaklıların tâbi olacağı koşullar ve benzer alacaklara sahip olan alacaklılar arasında eşitliğin ne şekilde sağlanacağı,
2. Projenin, borçlunun taraf olduğu sözleşmelere etkisi,
3. Projenin, borçlunun malvarlığı üzerindeki tasarruf yetkisine etkisi,
4. Borçların yeniden yapılandırılması için gerekli görülüyorsa, borçlunun kredi gibi finansman kaynaklarına başvurup başvurmayacağı,
5. Borçlunun işletmesinin kısmen ya da tamamen devri, diğer bir şirket veya şirketlerle birleşmesi, sermaye yapısının veya ana sözleşmesinin değiştirilmesi, borçlu işletmenin yönetiminde yer alacak kişilerin belirlenmesi, borçların vadelerinin uzatılması, faiz oranlarının değiştirilmesi, menkul kıymet ihracı gibi projenin uygulanabilirliğini sağlayabilecek yöntemler,
6. Tasdik kararından sonra projenin uygulanmasının kim tarafından ve nasıl denetleneceği,
7. Projeyi reddeden alacaklının alacağıının, bu alacaklı projede kendi sınıfı için öngörülen haktan daha azını açıkça kabul etmediği sürece, nitelik itibarıyla benzerlik gösteren alacaklarla eşit muameleye tâbi olacağı.

Hukukî nitelikleri büyük ölçüde birbirine benzer olan alacaklıların aynı sınıfta yer almaları şartıyla, projede alacaklılar birden fazla sınıf içerisinde gruplandırılabilir.

Yeniden yapılandırma başvurusunda aşağıdaki belgelerin eklenmesi gerekir (İİK m.309/o):

1. Yeniden yapılandırma projesi,
2. Borçlunun malî durumunu gösterir belgeler, ayrıntılı bilanço, defterlerinin vaziyetini bildiren bir cetvel, gelir tablosu ve borçlunun malî durumunu açıklayıcı diğer bilgi ve belgeler,

3. Projenin, borçluyu yeniden ödeme kabiliyetine kavuşturarak muaccel borçlarını ödeme plânına göre ödeyebilecek ve nakit akışını gerçekleştirecek duruma getireceğini gösteren belgeler,
4. Projeden etkilenen ve etkilenmeyen alacaklılar ile bunların alacaklarının listesi,
5. Başvuru öncesi müzakere sürecini tanımlayan ve projeden etkilenen alacaklıların proje hakkında karar vermelerine olanak sağlayan yeterli bilgilendirmenin iadeli taahhütlü mektup ya da noter ihbarnamesi gibi uygun araçlarla yerine getirildiğini gösteren delilleri de içeren açıklamalar,
6. Projeden etkilenip de onay veren alacaklıların, bu beyanlarını içeren, imzası ve tarihi noterlikçe onaylı tutanaklar,
7. Projeye göre alacaklıların eline geçecek miktar ile borçlunun iflâsı hâlinde alacaklıların eline geçebilecek muhtemel miktarı karşılaştırmalı olarak gösteren belge,
8. Sayı ve meblağ itibarıyla çoğunluk koşulunun gerçekleştiğini gösteren cetvel,
9. Borçlunun ödeme kabiliyetine kavuşabileceğini ve projede yer alan koşullara uymasının mümkün olduğunu gösteren ve gerekli nitelikleri haiz bir bağımsız denetim kuruluşu tarafından hazırlanmış bulunan finansal analiz raporları ile dayanakları.

Mahkeme başvurudan sonra 30 gün içinde bir duruşma günü belirleyerek, projeden etkilenen alacaklılara tebliğ eder ve ayrıca ilanen duyurur. Başvuru tarihi ile mahkemenin nihai kararın verilmesine kadar geçen süre, ara dönem olarak adlandırılır (Taşpınar Ayvaz, 2005: 366). Mahkeme borçlunun veya bir alacaklının talep etmesi halinde, bu ara dönem için borçlu sermaye şirketi veya kooperatifin mal varlığının korunmasına yönelik ve gerekli gördüğü diğer tedbirleri derhal alabilir. Mahkeme bu tedbirleri duruşma gününü beklemeksizin belirler. Mahkeme bu tedbir duruşmasında, alacaklılar ve borçlu tarafından seçilmiş, projenin tasdikine veya reddine ilişkin kararların verilmesine kadarki süre için bir veya birkaç ara dönem denetçisi tayin edebilir. Alacaklılar ve borçlunun ara dönem denetçisi seçmedikleri ya da herhangi bir denetçi üzerinde anlaşmaya varamadıkları, ancak şartların ara dönem denetçisi atanmasını gerekli kıldığı hallerde mahkeme, niteliği ve yetkileri yönetmelikle belirlenecek olan bir veya birkaç ara dönem denetçisini resen atayabilir. Mahkeme ara dönem denetçisini, borçlunun faaliyetlerinin

sevk ve idaresini bizzat üstlenecek ya da bu faaliyetleri denetleyecek bir yetki ile donatabilir. Bu ara dönem denetçilerinin lazım gelen bilgi ve tecrübeye sahip ve gerekli niteliklere haiz olmaları gerekir (İİK md. 309/ö-II). Ara dönem denetçisi, 17.4.2004 tarihli ve 25436 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmış olan Sermaye Şirketleriyle Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılmasına Dair Yönetmeliğin (bundan sonra kısaca yeniden yapılandırma yönetmeliği veya UYYY olarak ifade edilecektir) 19. maddesi gereğince işin niteliği ve görevin ifası için gerekli niteliklere sahip yeminli müşavirler arasından seçilir.

Bu ara dönem için, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun gereğince yapılan takip ve açılan davalar da dâhil olmak üzere, projeden etkilenen alacaklıların başlattıkları takiplerin ve takiplere ilişkin davaların durdurulmasına, projeden etkilenen alacaklıların yeni takip yapmasının yasaklanmasına, ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz kararlarının uygulanmamasına mahkemece tedbir olarak karar verilebilir (Yarıcı, 2007: 88-109).

Tasdik duruşmasında başta borçlu şirket ve kooperatifin yetkilileri, mahkemede hazır bulunan alacaklılar ve varsa ara dönem denetçisi, mahkemece dinlenir (İİK md. 309/p). Mahkeme, borçlunun yeniden yapılandırmaya iyi niyetle başvurduğunu, İİK 309/m ve 309/o maddelerindeki şartların yerine geldiğini ve projeyi reddetmiş olan her alacaklının projeye eline geçecek miktarın en az iflâs tasfiyesi sonunda eline geçecek miktara eşit olduğunu tespit ettiği takdirde başvurunun tasdikine, aksi halde reddine karar verir. Mahkemenin tasdik duruşmasının yapılmasından sonraki 30 gün içinde kararını vermesi gerekir. Mahkeme tasdik kararını verirken, yetkileri sadece projenin yerine getirilmesine ilişkin esasları denetleyip alacaklılara durumu düzenli olarak rapor etmekten ibaret olan, nitelikleri ve görev alanı yönetmelikle belirlenecek olan bir veya birkaç proje denetçisi tayin edebilir. Yeniden yapılandırma yönetmeliğinin 19. maddesi gereğince proje denetçisi de, ara dönem denetçisi gibi işin niteliği ve görevin ifası için gerekli niteliklere sahip yeminli müşavirler arasından seçilecektir.

Yeniden yapılandırma projesi, tüm hüküm ve sonuçlarını, başvurunun tasdikine ilişkin kararın verildiği andan itibaren doğurmaya başlar. Projenin koşulları, projeden etkilenen alacaklılarla yapılmış olan tüm sözleşme hükümlerinden önce gelir. Başvurunun tasdiki talebinin reddine ilişkin mahkeme kararının verilmesi hâlinde, mahkemece verilmiş tedbirler kalkar, durmuş olan dava ve takiplere devam edilir (İİK md. 309/r).

Borçlunun projeden doğan yükümlülüklerini tamamen veya kısmen zamanında yerine getirmemesi hâlinde durum proje denetçisi, borçlu veya projeden etkilenen alacaklılar tarafından projeyi tasdik etmiş olan mahkemeye bildirilir. Bu durumda mahkeme, borçlunun malvarlığının korunabilmesi için, borçlunun malvarlığı üzerindeki tasarruflarını önleyici tedbirler de dâhil olmak üzere, gerekli muhafaza tedbirlerini alır ve bir duruşma günü tayin ederek ilan yoluyla duyurur. Mahkeme, borçlunun yükümlülüklerini kısmen veya tamamen yerine getirmediğini tespit ederse, derhal borçlunun iflâsına hükmeder (İİK md.309/t).

4. İflasın Ertelenmesi ve Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırmada Muhasebe Meslek Mensubunun Rolü

İflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma sürecinde muhasebe meslek mensupları olan serbest muhasebeci mali müşavir ve yeminli mali müşavirlerin uzmanlığını gerektiren önemli görevler bulunmaktadır (Uzay, 2008). Bunları aşağıdaki şekilde sayabiliriz:

1. Borca batıklık bilançosunun hazırlanması ve borca batıklığın tespiti,
2. Borca batıklık ve ödeme aczi tehlikesinin tespiti,
3. İyileştirme projesinin hazırlanması ve mali durumun iyileştirme imkânının tespiti,
4. Alacaklıların haklarının korunması,
5. Ara dönem denetimi, yeniden yapılandırma projesinin hazırlanması ve denetimi.

İflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırmanın, kanun koyucunun bu düzenlemelerde hedeflediği amaca ulaşabilmesi için muhasebe meslek mensuplarının üstlendikleri yukarıda sıralanan roller kritik rol oynamaktadır. Bunların ayrıntılı olarak ve neden kritik öneme sahip oldukları aşağıda her bir başlıkta altında incelenmiştir.

4.1. Borca Batıklık Bilançosunun Hazırlanması ve Borca Batıklığın Tespiti

Muhasebe meslek mensubunun, iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma kurumlarının işleyişinde önemli bir şart olan borca batıklık konusunda iki önemli rolü bulunmaktadır. Birincisi, borca batık hale gelen şirket veya kooperatifin bu durumunu gösteren borca batıklık bilançosunun hazırlanmasıdır. İkincisi ise, mahkemeye borca batıklık bildiriminde bulunan bir şirket veya kooperatifin, gerçekten borca batık olup olmadığının tespit edilebilmesi için mahkemede bilirkişi olarak görev yapmasıdır.

Borca batıklık bilançosunun hazırlanması ile ilgili muhasebe meslek mensubunun rolünü belirlemeden önce, borca batıklık bilançosunun taşıdığı özellikleri daha iyi ortaya koyabilmek için, konuya bilanço ve borca batıklık açıklamaları ile başlamak daha doğru olacaktır.

Bilanço işletmenin belli bir andaki varlıkları ve borçlarını gösteren finansal tablodur. VUK md. 192'ye göre bilanço, envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifli ve karşılıklı olarak değerleri itibariyle tertiplenmiş hulasasıdır. 6762 sayılı TTK md.74'de de benzer bir tanım bulunmasına rağmen, 6102 sayılı yeni TTK'da bilançonun tanımı yapılmadığı ve sadece bilançonun içeriğinin belirlendiği (TTK md.72) görülür. Bunda yeni TTK'nın Türkiye Muhasebe Standartlarını (TMS) kendine temel alan yaklaşımının etkili olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim TTK md. 88, TMS'nin TTK'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu açıkça ifade etmektedir.

TTK işletmelerin ticari faaliyetlerinin başında ve hesap döneminin sonunda varlık ve borçlarının ilişkisini gösteren açılış ve yıllık bilançonun hazırlanmasını zorunlu tutmaktadır (md. 68). Yıllık bilanço işletmenin bir hesap dönemindeki başarısını ortaya koymak ve ortaklara dağıtılacak karın belirlenmesi amacını güder (Muşul, 2010: 42). Bu nedenle yıllık bilançoya sonuç açıklama bilançosu da denilmektedir (B. B. Yılmaz, 2009: 150).

Yıllık bilançonun muhasebenin temel kavramları, genel kabul görmüş muhasebe ve mali tablo ilkelerine uyumlu olarak hazırlanması gerekir. Belirtmemiz gerekir ki bu değerlendirme hükümlerinin uygulanması, vergisel amaçlarla VUK değerlendirme hükümlerinin uygulanmasına engel değildir. İşletmeler paralel bir şekilde VUK'a ait değerlendirme hükümlerini de uygulamak zorundadırlar.

Yıllık bilanço TMS Kavramsal Çerçevenin Dördüncü bölümünde belirtilen işletmenin sürekliliği kavramına göre hazırlanan bir bilançodur. "Finansal tablolar normal olarak işletmenin devamlılığı ve öngörülebilir bir gelecekte de faaliyetlerini sürdüreceği varsayımına dayanılarak hazırlanırlar. Böylece, işletmenin ne tasfiye niyetinin ne de ihtiyacının olduğu, faaliyet hacminin de önemli bir ölçüde azalmayacağı varsayılır" (TMS Kavramsal Çerçeve 4.1). TTK'nın 68. maddesinde yer alan yıllık bilançoda işletmenin sürekliliği varsayıldığı için, varlık ve borçların değerlemesinde tasfiye değeri değil, envanter sırasında TTK ve TMS'nin değerlendirme hükümleri dikkate alınır.

Yıllık bilançonun hazırlanması sırasında muhasebenin temel kavramları ve mali tablo ilkeleri, gerekli olduğunda muhasebe standartları da eksiksiz bir şekilde uygulanmalıdır. Ancak borca batıklık bilançosunun hazırlanması söz konusu olduğunda başta süreklilik kavramı olmak üzere dönemsellik, tutarlılık ve maliyet esası kavramlarının uygulanması mümkün değildir. Bu kavramların dışındaki kavramlar ve mali tablo ilkeleri ilgili oldukları ölçüde geçerliliklerini koruyacaktır (B. B. Yılmaz, 2009: 154).

İşletmenin hesap döneminin sonunda hazırladığı yıllık bilanço dışında hazırladığı her bilanço ara bilanço olarak nitelendirilir. Borca batıklık bilançosu da, bir ara bilanço olarak karşımıza çıkar. Ancak bu ara bilançonun en önemli özelliği aktiflerin satış değeri esas alınarak hazırlanmasıdır (Muşul, 2010: 42). Çünkü bu bilançonun hazırlanmasında işletmenin sürekliliği kavramı geçerliliğini yitirmektedir.

Borca batıklık, borca batıklık bilançosunun düzenlenme tarihi esas alınarak tespit edilir. Buradan, borca batıklık bilançosundaki aktiflerin bilanço tarihindeki cari piyasa değerlerinin esas alınacağı söylemek mümkündür (Muşul, 2010: 44).

Gerek TTK, gerek VUK ve gerekse TMS'nin değerlendirme hükümleri işletmeye ait varlık, alacak ve borçların tasfiye değerinin belirlenmesini amaçlamaz. Bunun birinci nedeni varlık, alacak ve borçların tasfiye değerini bulmak maliyetli bir işlemdir. Tasfiye değerinin belirlenmesi ayrıntılı ve fazladan çaba gerekir. İkincisi ve en önemlisi işleyen bir işletme söz konusu olduğunda varlık, alacak ve borçların değeri, tasfiye değerinden farklı olacaktır. Örneğin bir işletmenin elindeki stokların tasfiye edilmesi neticesinde satış değeri ile bu stokların işletmeye ait mağazalar zincirinde satılması neticesinde elde edilecek satış değeri bir birinden farklı olacaktır. Bu nedenlerle VUK, TTK ve TMS'nin değerlendirme hükümleri varlık ve yükümlülüklerin değerlendirilmesinde pratik, ucuz ve en objektif değeri bulmaya yardımcı olacak değerlendirme yöntemlerini barındırırlar. Ancak bu değerlendirme yöntemleri nadiren tasfiye değerini yansıtır. Nitekim Muşul (2010: 42) yıllık bilançoya bakılarak işletmenin borca batık olup olmadığını anlaşılamayacağını belirtmektedir.

İflasın ertelenmesi için, sermaye şirketi veya kooperatifin mali durumunun bozulmuş olması yeterli değildir. Şirket veya kooperatifin borca batık olması gerekir (Muşul, 2010: 40). Borca batık olmayan bir şirket veya kooperatif için takipsiz iflas kararı verilemeyeceği için, iflasın ertelenmesi de söz konusu olmaz (Muşul, 2010: 41). TTK 376. madde borca batıklığın tespiti için aktiflerin hem işletmenin devamlılığı, hem de

muhtemel satış fiyatları üzerinden ara bilanço düzenlenmesini gerektirmektedir. Bu nedenle meslek mensubunun iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma sürecinde yıllık bilançonun yanında borca batıklık bilançosunu da hazırlaması gerekir.

Borca batıklık en kısa şekilde ifade edilecek olursa şirketin veya kooperatifin malvarlığının borçlarını ödemeye yetmemesidir (Aydemir ve Çağlar, 2010: 68-69). Ancak borca batıklık bazen aktifin, şirket alacaklılarının alacaklarını karşılamaya yetmemesi (TTK md. 376/3) veya borçlarının aktifinden fazla olması (İİK md. 179) şeklinde de ifade edilmektedir. Borca batıklık kavramlarının yerine borca batık olma, borca batıklık hali, borçların aktifi aşması veya mevcut ve alacakların borçları karşılamaya yetmemesi gibi kavramlar da eş anlamlı olarak kullanılmaktadır (Muşul, 2010). Ancak bazı kaynaklarda borca batıklık kavramı yerine “pasifin aktifi aşması” ifadesinin de kullanıldığı görülmektedir. Sonraki paragraflarda ayrıntılı olarak ele alacağımız hukuk dilindeki mal varlığının “aktif” para ile ölçülebilen haklardan oluşurken, “pasif” ifadesi ile hukuksal anlamda mal varlığına ait olan borç ve yükümlülükler kast edilmektedir. Hukuksal çerçevede doğru olarak kabul edilebilecek bu ifade, muhasebe açısından doğru bir ifade değildir. Çünkü muhasebe kullanımında, pasif, borç ve yükümlülükler dışında özkaynakları da içermektedir. Muhasebe açısından pasifin aktifi aşması borca batıklığı ifade etmez. Hatta her zarar içeren bilançoda pasifin aktiften fazla olması söz konusudur. Bu nedenle muhasebe açısından yapılan değerlendirmelerde “pasifin aktifi aşması” ifadesini temel almak mümkün değildir (Toraman, 2007: 171).

Borca batıklığın tespitinde önem arz eden bir diğer konu hukuksal anlamdaki mal varlığı kavramıdır. TTK hükümlerine göre hazırlanması gereken yıllık bilanço işletmenin hukuksal anlamdaki mal varlığı hakkında gerçekçi bilgi vermez (B. B. Yılmaz, 2009: 151).

Burada öne çıkan kavram mal varlığı kavramıdır. Mal varlığı veya mamelek, “bir kişinin hukuki bütünlük sağlamak üzere sahip olduğu ve yükümlü tutulacağı, para ile ölçülebilen hak ve borçların tamamı” olarak tanımlanmaktadır (E. Yılmaz, 2012). Hukuksal bir kavram olan mal varlığı kavramı, bir gerçek veya tüzel kişinin ekonomik değere sahip hak ve borçlarının bütünüdür. Hukuksal olarak mal varlığı, bilançodan bağımsız bir kavramı ifade etmektedir (B. B. Yılmaz, 2009: 151). Hukuki anlamdaki mal varlığı kavramı yıllık bilanço ile karşılanamamaktadır; çünkü yıllık bilançonun hazırlanmasında muhasebenin

temel kavramları, mali tablo ilkeleri ve muhasebe standartları uygulandığında, işletmenin tüm hak ve borçları bu yıllık bilançoda gösterilmez (B. B. Yılmaz, 2009: 151).

Ekonomik değeri bulunmasına rağmen bazı hak ve borçlar muhasebenin teorik yapısından kaynaklanan nedenlerle bilançoda yer almazlar. Örneğin işletmenin bir bütün olarak sigortalı olması durumunda, bilançoda bu hakka ait bir kalem bulunmaz. Birçok varlık kalemi yıllık bilançoda tarihi maliyetle yer alır ve cari piyasa değerini yansıtmaz. Yıllık bilançoda gizli yedekler bulunabilir. Varlıkların ve borçların bilançoda değerlendirilmesi sonucu gerçek değerinden düşük veya fazla gösterilmesi de, bilançonun mal varlığı kavramıyla tam olarak örtüşmesine engel olur. Muhasebenin temel kavramlarından ihtiyatlılık kavramı gereği yapılan karşılık ayırma işlemi bilgi kullanıcıları açısından gerekli ve yararlı olmasına rağmen, bilanço üzerinden mal varlığının tespitine engel olmaktadır. Muhasebenin temel kavramlarından tarihi maliyet kavramı da, varlıkların en fazla maliyet değeri ile gösterilmesi şeklindeki bir kuralla, bilgi kullanıcılarının haklarına zarar gelmesini engeller. Ancak bu yaklaşımda da, mal varlığının tespit edilmesi sırasında bazı varlıkların piyasa değerinin tarihi maliyetlerinin üzerinde olabileceği göz ardı edilmiş olur. Görüldüğü gibi mal varlığı kavramı ile mal varlığının tasfiye değerinin belirlenmesi amaçlanırken, bilançoda farklı bilgi kullanıcılarının haklarının dengelenmesi amaçlanmaktadır. Yıllık bilanço ile mal varlığını tespit veya tasfiye bilançosunun birbirinden ayrılmasının altında yatan temel neden, amaç farklılığıdır diyebiliriz.

Bu nedenle iflasın ertelenmesi sürecinde gerekli olan mal varlığının tespiti için TTK, VUK, MSUGT veya TMS ye uygun hazırlanan yıllık bilanço uygun değildir. Yılmaz (s.151)'a göre de rayiç değerlerle hazırlanan borca batıklık bilançosu, işletmenin mal varlığını daha doğru yansıtacaktır. Nitekim Yargıtay 19. Hukuk Dairesi kararında, şirketin borca batık olup olmadığının belirlenebilmesi için, mal varlığının tespit edildiği bilançonun kanunda belirtildiği üzere aktiflerin satış değerleri üzerinden yapılması gerektiğini belirtmiştir. Varlıkların genellikle maliyetle değerlendirildiği yıllık bilançoya bakılarak borca batıklık kararı verilemez (*Yargıtay 19. HD 30/12/2004 tarih ve Esas 2004/4635, Karar 2004/13438, 2004*).

Mal varlığının tespit edilmesi için tüm aktifler paraya çevrilme değeri üzerinden bilançoya yansıtılmalıdır. Paraya çevrilme değeri tespit edilirken piyasa değeri kullanılmalıdır. Ancak bu işlem sırasında varlıklar devam eden bir işletmenin varlıkları olarak değil, tasfiyeye girmiş bir işletmenin varlıkları olarak dikkate alınmalıdır. Hatta borca batıklık

bilançosunda aktiflerin değerinin, tasfiye bilançosundan daha düşük olarak belirlenmesi gerekebilir. Çünkü tasfiye sürecinde cebri bir satış süreci olmadığı gibi, satış için de bir zaman sınırlaması bulunmamaktadır. Borca batıklık bilançosunda ise iflasta olduğu gibi cebri satış değerinin esas alınması daha doğru olacaktır. Borca batıklık bilançosu ve tasfiye bilançosunun her ikisinin de mal varlığını tespit bilançosu olması ve aktiflerin piyasa satış fiyatı üzerinden değerlemeye tabi tutulması gibi ortak yanları olmasına rağmen, tasfiye bilançosu ve borca batıklık bilançosu birbirinden başta hazırlanma amacı olmak üzere ayrılır (Türk, 1999: 248-249). Ayrıldıkları bir diğer nokta da tasfiye bilançosunda tasfiye ücretleri ve giderleri için karşılıklar, ödenecek vergiler bulunurken, borca batıklık bilançosunda bu kalemler bulunmaz (Atalay, 2006: 16-17).

TTK md. 376 gereğince hazırlanan borca batıklık bilançosu, hukuki anlamdaki mal varlığı kavramını daha büyük ölçüde kavramaktadır. Nitekim Muşul (2010: 46)'da, borca batık bilançosunun aktif ve pasifi ile gerçek malvarlığını tespit bilançosu olup, düzenlendiği sırada şirket veya kooperatifin gerçek malvarlığını ve borca batık olup olmadığını gösterdiğini belirtmiştir.

Borca batıklık ve aciz hali (İİK m.178) birbirine karıştırılabilen iki konu olarak karşımıza çıkmaktadır (Oy, 2009b: 28). Bir işletmenin aciz halinde olması borca batık olmasını gerektirmemektedir. Borca batıklık hali de her zaman aciz halini ortaya çıkarmaz. Ayrıca aciz halinde iflas talebi ihtiyaridir ve iflas kararı verilmeden önce geri alınabilir (Atalay, 2006: 82). Bu nedenle aciz halindeki bir işletmenin de borca batık olup olmadığının tespit edilmesi zorunlu hale gelmektedir (Toraman, 2007: 176-177).

Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılmasına Dair Yönetmeliğin 3. maddesinde "mevcut ve alacakların borçları karşılamaya yetmemesi" durumunun tespitinde, borçlunun mevcutlarının muhtemel satış değeri üzerinden müeccel veya şarta bağlı borçları da göz önünde bulundurularak yeminli mali müşavir tarafından hazırlanmış ara bilanço, nakit akış tablosu ve diğer değerlendirme belgeleri esas alınır, denmektedir (*Sermaye Şirketleri Ve Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılmasına Dair Yönetmelik*, 2004). Bu düzenleme her ne kadar UYYY kurumunun uygulanmasına yönelik bir yönetmelikte yer almış olsa da, bir başka iyileştirme kurumu olan iflasın ertelenmesinde de borca batıklığın tespiti için muhasebe meslek mensubunun hazırlayacağı bir bilançonun kullanılmasının daha uygun olacağına kıyas yoluyla ulaşmak mümkündür. Nitekim Yargıtay aktiflerin satış değerinin belirlenmesinde bilirkişiden

yararlanılmasını gerekli görmüştür (Yargıtay 19. Hukuk Dairesi 8/5/2008 tarih ve Esas 2008/3874, Karar 2008/4973 sayılı kararı).

Borca batıklık bilançosundaki tutarlar değerlemeye dayanır. Bu değerlendirme işlemi özel ve teknik bilgi gerektirmektedir (Atalay, 2006: 88). Bu noktada hâkimlerin, muhakeme hukukuna ait bilirkişilik kurumundan yararlanmaları zorunlu olmaktadır.

Bilirkişilik kurumu 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (kısaca HMK) düzenlenmektedir (md. 266). Bu maddeye göre mahkeme, çözümü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir. HMK md. 270'de kimlerin bilirkişilik görevini kabul etmeye yükümlü olduklarını saymıştır. Buna göre "c) Bilgisine başvurulacak konu hakkında, meslek veya sanat icrasına resmen yetkili kılınmış olanlar." bilirkişi olarak görevlidirler.

3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanununun (çalışmanın bundan sonraki metninde kısaca yaygın kullanılan şekliyle 3568 sayılı Kanun olarak ifade edilecektir) mesleğin konusu başlığındaki md. 2/a göre muhasebecilik ve malî müşavirlik mesleğinin konusu gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince defterlerini tutmak, bilanço, kâr-zarar tablosu ve beyannameleri ile diğer belgeleri düzenlemek ve benzeri işleri yapmaktır. Aynı kanunun md. 2/b ve c'de "...işletmecilik, muhasebe, finans, malî mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak...bu konularda, belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak, malî tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmak." şeklinde ifade edilmektedir.

HMK'nın bilirkişilik hükümleri ile 3568 sayılı kanunun mesleğin konusu hükümleri birlikte değerlendirildiğinde borca batıklığın tespit edilmesinde bilirkişi olarak Serbest Muhasebeci Mali Müşavir veya Yeminli Mali Müşavir unvanına sahip kişilerin yetkili ve görevli oldukları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Mahkemenin borca batıklık nedeniyle iflas ve iflas erteleme taleplerini değerlendirebilmesi için, öncelikle borca batıklığın varlığını tespit etmiş olması gerekir. Normalde sermaye şirketinin aciz hali veya borca batıklık şüphesi ile düzenleyeceği ara bilançoda şirketin aktiflerinin borçlarını karşılayamadığı tespit edilirse, şirket

yöneticilerinin asliye ticaret mahkemesine borca batıklık bildiriminde bulunmaları zorunluluktur. Ancak mahkeme kendisine yapılan borca batıklık bildiriyle karar veremez. Mahkemenin borca batıklığın mevcut olup olmadığını araştırma yükümlüğü bulunmaktadır (Ermenek, 2009: 240). Çünkü İİK md. 179 açıkça mahkemenin borca batıklığı bizzat tespit etmiş olmasını gerektirmektedir : “...sermaye şirketleri ile kooperatiflerin borçlarının aktiflerinden fazla olduğu idare ve temsil ile vazifelendirmiş kimseler ... tarafından beyan ve mahkemece tespit edilirse..” . Buna göre mahkemelerin borca batıklık bildirimlerini meslek mensubu kişilerin bilirkişi raporlarına göre tespit etmeleri gerekmektedir.

Muhasebe meslek mensubunun mahkemenin görevlendirdiği bilirkişi olarak yapacağı incelemede ilk iş olarak mahkemeye sunulan bilanço, gelir tablosu, mizan ve envanter gibi muhasebe raporlarının, işletmenin ticari defterlerinin işletme mevcutları ile uygunluğunu tespit etmesi gerekir (Dumanoglu, 2011: 167). Ardından işletmenin borca batık olup olmadığını tespit etmek isteyen muhasebe meslek mensubu envanter çıkarmalıdır. Envanter çıkartılırken fiziki tespit işleminin ardından yapılacak değerlemede VUK, MSUGT, TTK, TMS'nın değerlendirme hükümlerinin yanında rayiç bedelle de değerlendirilmesi gerekmektedir. Yapılan bu değerlendirmeler temel alınarak işletmenin hem devamlılık esasına hem de rayiç bedel esasına dayanan bilançoları çıkartılır (TTK md. 376/c). Ancak borca batıklık kararı verilmesi için borca batıklık bilançosunda özkaynaklar dikkate alınmayacaktır. Eğer borca batıklık bilançosunda aktifler yükümlülüklerden fazla ise borca batıklık söz konusu değildir. Aksi halde sermaye şirketi veya kooperatifin borca batık olduğuna karar verilmelidir.

4.2. Borca Batıklık ve Ödeme Aczi Tehlikesinin Belirlenmesi

Bir işletmenin ödeme aczi içinde olup olmadığını belirleme işini objektif olarak yerine getirmek mümkündür. Önceki bölümlerde ifade edildiği gibi, bir işletme vadesi gelen borçlarını ödeyemiyor veya vadesi gelecek borçlarını ödeme imkanından yoksun ise ödeme aczi içindedir. Böyle bir durum söz konusu değil ise işletmenin ödeme aczi içinde olmadığını objektif olarak söylemek kolaylıkla mümkündür. Her ne kadar bir işletmenin borca batık olup olmadığı büyük ölçüde değerlemeden etkilenebilse de, ortaya çıkacak borca batıklık bilançosu somut bir gösterge niteliği taşıyacağı için, bu bilanço üzerinden işletmenin borca batık olup olmadığı konusunda varılan görüş önemli ölçüde objektif olacaktır. Değerlemeden sonra elde edilecek bir borca batıklık bilançosu üzerinden o

işletmenin borca batık olup olmadığı konusunda görüş ayrılığı yaşamaması pek mümkün gözükmemektedir. Sonuçta işletme aktifinin işletme borçlarını karşılayıp karşılamadığı basit bir matematiksel karşılaştırma ile somut olarak ortaya konulabilecektir.

Ancak bir işletmenin borca batıklık veya ödeme aczi tehlikesi içinde olup olmadığının belirlenmesi önemli ölçüde subjektif ve uzmanlık gerektiren bir iştir. Çünkü borca batıklık veya ödeme aczi tehlikesi gelecek ile ilgili tahminlere ve mesleki yargılara, dış koşullara, kontrol edilemez değişkenlere bağlıdır. Bu noktada muhasebe meslek mensubunun bilgi ve deneyimine dayalı bir yargıya varması gerekecektir. Her ne kadar bu tür değerlendirme ve yargılarda meslek mensubuna yardım edebilecek finansal analiz ile ilgili kılavuz niteliğinde bilgiler olsa da, borca batıklık ve aciz tehlikesinin tespiti çok büyük ölçüde subjektif bir mesleki yargı işidir. Bu nedenle muhasebe meslek mensubu olmayan kişilerce borca batıklık ve ödeme aczi tehlikesinin tespiti, uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma projelerinde temel alınması yanlış olacaktır diyebiliriz.

Borca batıklık ve aciz tehlikesinin tespiti için yapılacak değerlendirmelerde muhasebe meslek mensubunun yararlanabileceği temel göstergeler likidite oranları ve mali yapı oranları olacaktır. Mali yapı oranları işletmenin borca batıklık tehlikesine ne ölçüde yakın olduğu konusuna ışık tutacaktır. Özellikle borç/aktif büyüklüğünün %50 oranını aşmaya yakın bir değerde olması, işletmenin borca batıklık konusunda riskli durumda olabileceğinin bir göstergesi olabilir. Likidite oranları içinde cari oran ve asit test oranları işletmenin ödeme aczi tehlikesini taşıyıp taşımadığının belirlenmesi için en önemli göstergeler olacaktır. Her ne kadar cari oran için 2 ve asit test oranı için 1 gibi bir standart oran belirlenmiş olsa da, hem mali yapı, hem de likidite oranları için sektör ortalamalarının göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Borca batıklık ve aciz tehlikesinin tespiti için yapılacak finansal analizde göz önüne alınması gereken noktaların tümünü burada saymak çok güç ve çalışmanın kapsamı dışındadır. İşte bu nedenle muhasebe meslek mensuplarının borca batıklık ve aciz tehlikesinin tespiti için finansal analiz konusundaki deneyimleri çok değerli hale gelmektedir. Muhasebe meslek mensupları finansal analiz yaparken sektörü yakından tanımalı ve ekonominin mevcut ve gelecek durumu hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Ayrıca Altman Z skoru gibi istatistik modellerden veya çeşitli bilişim teknolojilerinden yararlanmaları kaçınılmaz olmaktadır. Bugün, işletmelerin finansal başarısızlığını tahmin etmek için başarı ile kullanılabilecek çok sayıda araç ve imkan bulunmaktadır. Muhasebe meslek mensubu finansal analiz yaparak

sermaye şirketi veya kooperatifin kısa ve orta vadede borca batık hale gelme veya ödeme aczine düşme olasılığını belirlemelidir. Ancak unutulmamalıdır ki bir işletmenin uzun vadede borca batık hale gelme veya ödeme aczi içine düşme tehlikesini günümüz imkanları ölçüsünde yeterli düzeyde tahmin etme olanağı bulunmamaktadır.

4.3. İyileştirme Projesinin Hazırlanması ve Mali Durumun İyileştirme İmkânının Tespiti

İyileştirme kavramı hukuksal olarak tanımlanmış değildir. Kavramın çok boyutlu olması nedeniyle tanımlamanın en geniş çaplı şekilde yapılması gerekir. Böyle bir tanımlama için konuya işletme ekonomisi bakış açısıyla yaklaşmak en doğrusu olacaktır (Özdevecioğlu, 2010). İşletme ekonomisi açısından iyileştirme kavramı, bir işletmenin içinde bulunduğu likit yoksunluğu, zarar hali veya borca batıklık hallerini bertaraf etmek ve işletmeyi karlılık durumuna döndürmek için gerekli olan tüm yapısal ve finansal tedbirlerin alınmasını ifade eder (Atalay, 2006: 84). İyileştirme kavramı için hukuksal bir tanım olmamakla beraber Yargıtay'ın aktiflerin borçları karşılama oranının %20-25 altına düşmedikçe, iflasın ertelenmesini kabul eden bir yaklaşımı bulunmaktadır (Dumanoğlu, 2011: 51). Bu nedenle işletmenin aktiflerinin borçları karşılama oranı %20-25 altına düştüğünde artık iyileştirme imkanının bulunmadığını söyleyebilmek için içtihattan kaynaklanan bir dayanak bulunmaktadır.

Muhasebe meslek mensubu gerek iyileştirme imkanının bulunduğunu ortaya koyacak projeyi hazırlama konusunda ve gerekse iyileştirme imkanının olup olmadığını bilirkişi olarak değerlendirirken, deyim yerinde ise masanın her iki tarafındaki kişi olarak en kritik fonksiyonu icra etmekte ve önemli bir sorumluluk üstlenmektedir. Çünkü projenin inandırıcı ve ciddi olabilmesi muhasebe meslek mensubunun profesyonel bilgisiyle projeye koyacağı argümanlara bağlıdır. İyileştirme projesinin hazırlanmasında ciddi ve yeterli inandırıcı argümanların eksikliğinin projelerin mahkeme tarafından ret edilmesine neden olduğu yargı kararlarında görülmektedir (Kayar, 2009). Muhasebe meslek mensuplarının içinde bulunduğu ekipler tarafından hazırlanmayan ve/veya muhasebe meslek mensuplarının görüşlerini dikkate almayan iyileştirme projelerinin kabul olasılığının önemli ölçüde düşük olacağını tahmin etmek yanlış olmayacaktır. Aynı şekilde muhasebe meslek mensubu olmayan bilirkişi görüşlerinin dikkate alınarak iflas erteleme veya uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma konusunda oluşturulan görüş yanlış bir temel üzerinde olacaktır. Nitekim Yargıtay'ca, borca batıklığı ve iyileştirme

projelerinin ciddi ve inandırıcı olup olmadığının değerlendirmesinin bilirkişi görüşüne başvurulması gerektiği belirtilmiştir (*Yargıtay 23. HD. E.2012/2731 K.2012/4889*, 2012)

İyileştirme projelerinin incelenerek iflasın ertelenmesini talep eden sermaye şirketi veya kooperatifin mali durumunun iyileşme ümidi içerip içermediğine karar vermek, tamamen muhasebe meslek mensupları tarafından yerine getirilmesi gereken zor ve ayrıntılı bir iştir. Muhasebe meslek mensubunun işletmenin bugünkü durumu, projede ortaya konan iyileştirmelerin niteliği, ekonominin gelecekteki durumu gibi birçok konuyu aynı anda değerlendirerek bir mesleki yargıya varması gerekir. Bu değerlendirme ve analiz süreci uzmanlaşmış bilgi ve deneyim gerektiren, muhasebe meslek mensubu tarafından yerine getirilmesi gereken mesleki bir değerlendirme ve yargı işidir. Bu sürecin muhasebe meslek mensupları için dahi yerine getirilmesi zor bir süreç olduğu konusunda hiç şüphe yoktur. İyileştirme projelerinin muhasebe meslek mensupları dışındaki kişilerce değerlendirilmesi, iyileşme ümidi taşımayan işletmelerin iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma kurumlarından yararlanmalarına, bu durumda özellikle alacaklıların bu kurumlardan zarar görmelerine veya tam tersi bir şekilde iyileşme ümidi taşıyan işletmelerin bu kurumlardan yararlanamamalarına dolayısı ile bu iki önemli iyileştirme kurumunun amacına ulaşamamasına neden olacaktır.

4.4. Alacaklıların Haklarının Korunması

İflas alacaklı ve borçlu tarafların çıkar çatışma içinde olduğu bir külli icra ve tasfiye yoludur. İflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma kurumları ise iflastan farklı olarak temelde tüm tarafların çıkar birliği içinde oldukları kurumlardır. Çünkü bir sermaye şirketi veya kooperatifin iflas yerine iyileştirme yoluyla yaşamına devam etmesi, sadece iflastan kurtulan borçlu sermaye şirketi veya kooperatifin değil, alacaklıların, devletin, çalışanların başta olmak üzere hemen tüm çıkar gruplarının çıkarlarına hizmet eden bir sonuç doğurmaktadır. Bununla beraber öğretilerde alacaklıların haklarının iflasın hemen açıklanmasına göre daha kötü duruma düşürülmeyecek olma, bir başka deyişle alacaklıların haklarının korunması şartı da ileri sürülmektedir (Çavdar ve Biçkin, 2006: 99; Öztekin, 2007: 68-71; Toraman, 2007: 211-212). Bu görüşe dayanak olarak İİK md. 179/a'nın ilk paragrafındaki "mahkemenin sermaye şirketi ve kooperatifin mal varlığının korunması için gereken tedbirleri alır." ifadesi alınmaktadır. Böylelikle bu iyileştirme kurumlarının kötü niyetle kullanılmasının önüne geçmek amaçlanmıştır. Ancak bu kazan-kazan sonucunun ortaya çıkabilmesi, iflasın ertelenmesi kurumunun

iyileştirme projesine ve projeye sadık kalınarak uygulamaya sıkı sıkıya bağlıdır. Eğer ciddi ve inandırıcı bulunan bir iyileştirme projesinin hayata geçmesi sonucu sermaye şirketi veya kooperatifin mali durumunda iyileşme yaşanabilir ise iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma kurumlarıyla hedeflenen tüm çıkar gruplarının beraberce kazanacağı sonuç ortaya çıkacaktır. Ancak tam tersi bir şekilde, ciddi ve inandırıcı olmayan bir iyileştirme projesinin sağlıklı bir şekilde değerlendirilmemesi ve mahkeme tarafından kabul edilerek hayata geçirilmesi, tüm çıkar gruplarının aleyhine bir durumun ortaya çıkmasına neden olabilecektir. Hatta iyileştirme projelerinin sağlıklı değerlendirilmemesi, iflas ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma gibi iki iyileştirme kurumunu kötü niyetli borçlular tarafından alacaklıların durumunu kötüleştirmek amacıyla kullanabilecekleri bir araca kolaylıkla dönüştürebilir. Alacaklıların haklarının korunması açısından iyileştirme projelerini inceleyecek bilirkişilerin, sağlıklı değerlendirme için gerekli bilgi ve deneyime sahip muhasebe meslek mensuplarından oluşturulması kritik öneme sahiptir. Buna paralel bir şekilde iyileştirme projelerine sadık kalınıp kalınmadığını tespit etme görevi muhasebe meslek mensubu tarafından yerine getirilmelidir. İyileştirme projesine sadık kalınmaması, kolaylıkla alacaklıların haklarının zarar görmesine neden olabilecek bir durum yaracaktır.

Özetle iyileştirme projelerinin sağlıklı bir şekilde değerlendirilmemeleri ve projeye uygun şekilde yürütülmemeleri iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma gibi iki iyileştirme kurumundan beklenen faydanın elde edilmesini engelleyecektir ve tam tersi alacaklıların durumunu kötüleştiren bir yola dönüşecektir.

4.5. Ara Dönem Denetçisi, Yeniden Yapılandırma Projesinin Hazırlanması Ve Denetimi

Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma asıl itibarıyla bir iyileştirme kurumudur. Ancak bu kurumun iflasın ertelenmesi kurumundan ayrıldığı temel nokta, iflasın ertelenmesi kurumunda iyileştirme projesi mahkemeye sunulmakta ve mahkeme tarafından bilirkişi vasıtasıyla değerlendirilip iflasın ertelenmesi talebinin reddine veya kabulüne karar verilirken, uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma kurumunda ise borçlu iyileştirme projesini alacaklıların onayına sunar. Proje alacaklılar tarafından oylanarak kabul veya ret edilir. Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma kurumunda mahkeme uzlaşmanın tasdik edilmesi ve bağlayıcılığının sağlanması işlevini görmektedir.

Uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma sürecinde muhasebe meslek mensubuna düşen ilk görev, alacaklıların kabul edebileceği bir yeniden yapılandırma projesinin hazırlanmasıdır. Daha önce de açıklandığı gibi, yeniden yapılandırma projesinin finansal yönünün yanında organizasyonel, hukuksal vb. yönleri olabildiğinden, muhasebe meslek mensubunun projenin finansal boyutunda rol oynaması söz konusudur. Ancak projenin omurgasını finansal konular oluşturacağı için, proje liderliğinin muhasebe meslek mensubu tarafından yerine getirilmesi en iyi strateji olacaktır. Bu noktada unutulmaması gereken bir başka konu, yeniden yapılandırma projesinin alacaklılar tarafından oylanmasından önce, alacaklı tarafında yer alan muhasebe meslek mensuplarının da projeyi değerlendireceği ve alacaklıya alacaklılar toplantısında kabul veya ret yönünde oy kullanması konusunda rehberlik edeceğidir.

Yeniden yapılandırma projesinin alacaklılar tarafından kabul edilmesinden sonra, mahkemeye başvuru yapılması ve nihai kararın verilmesine kadar geçen süre ara dönem olarak adlandırılmaktadır. Bu aşamada muhasebe meslek mensubunun mahkeme tarafından ara dönem denetçisi olarak görevlendirilmesi söz konusudur. Ara dönem denetçisi olarak atanan bir muhasebe meslek mensubu, nihai karar verilinceye kadar mahkeme tarafından borçlunun tüm faaliyetlerini bizzat sevk ve idare ile yetkili kılınabileceği gibi, sadece borçlunun faaliyetlerini denetleme yetkisi de verilebilir (Erten, 2006: 109). Ancak UYYY md.19'da belirtildiği üzere, ara dönem denetçisi sadece gerekli bilgi ve tecrübeye sahip yeminli mali müşavirlerden seçilebilmektedir. Ara dönem denetçisinin atanması aslında bir tedbir kararıdır ve nihai karar verilinceye kadar duran takip işlemleri sırasında alacaklıların durumlarının daha da kötüleştirilmesine engel olmaktadır. Bu nedenle kanun koyucu, alacaklıların haklarının en iyi şekilde korunabilmesi için, bu süreçte sadece yeminli müşavir unvanına sahip muhasebe meslek mensuplarının ara dönem denetçisi olarak atanabilmesine izin vermiştir.

Son olarak muhasebe meslek mensubuna düşen bir başka rol ise, yeniden yapılandırma projesinin tasdik edilmesinden sonra, proje denetçisi olarak görev yapmasıdır. Proje denetçisi olarak muhasebe meslek mensubu, projenin yerine getirilip getirilmediğini denetleyerek, durumunu alacaklılara ve mahkemeye düzenli bir şekilde raporlar. Mahkeme, yine UYYY'nin md.19'da belirtildiği üzere proje denetçisini sadece gerekli bilgi ve tecrübeye sahip yeminli mali müşavirlerden seçebilmektedir. Bu aşamada da alacaklıların haklarının, yeniden yapılandırma projesi nedeniyle kötü niyetli borçlu veya

sadece kötü uygulamalar sonucu zarar görmesine engel olmayı amaçladığı söylenebilir. Görüldüğü gibi kanun koyucu, projenin sağlıklı bir şekilde uygulanmasını denetlemek için muhasebe meslek mensubunun mesleki niteliklerini temel alan bir yaklaşım izlemiştir.

5. Sonuç

Sermaye şirketleri ve kooperatiflerin ekonomik hayat içinde taşıdıkları önem nedeniyle iflas etmeleri ekonomik ve toplumsal anlamda önemli maliyetler ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle kanun koyucu sermaye şirketi ve kooperatiflerin alacaklılarını tatmin etmek için iflas gibi yok edici bir külli icra ve tasfiye yoluna alternatif olarak iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma gibi iki iyileştirme kurumu getirmiştir. Bu iyileştirme kurumlarının amacı, şirket veya kooperatifin mali durumunun düzeltilmesine ve yaşamlarına devam etme olanağı sağlanarak, tüm menfaat sahiplerinin daha kazançlı çıkacağı bir çözüme ulaşmaktır. Ancak bu iyileştirme kurumlarının amacına ulaşabilmesi, büyük ölçüde yasada belirlenen koşullara uygun şekilde yaşama geçirilmelerine bağlıdır.

Muhasebe meslek mensubunun, iflasın ertelenmesi ve uzlaşma yoluyla yeniden yapılandırma kurumlarının işleyişinde önemli bir şart olan borca batıklık konusunda iki önemli rolü bulunmaktadır. Birincisi, borca batık hale gelen şirket veya kooperatifin bu durumunu gösteren borca batıklık bilançosunun hazırlanmasıdır. İkincisi ise, mahkemeye borca batıklık bildiriminde bulunan bir şirket veya kooperatifin, gerçekten borca batık olup olmadığını tespit edilebilmesi için mahkemede bilirkişi olarak görev yapmasıdır.

Bu kurumların uygulanmasında borca batıklık bilançosunun hazırlanması ve borca batıklığın tespiti, borca batıklık ve ödeme aczi tehlikesinin tespiti, iyileştirme projesinin hazırlanması ve mali durumun iyileştirme imkânının tespiti, alacaklıların haklarının korunması, ara dönem denetimi, yeniden yapılandırma projesinin hazırlanması ve denetimi gibi konular muhasebe meslek mensuplarının bilgi ve deneyimini gerektiren konulardır.

Bir işletmenin borca batıklık veya ödeme aczi tehlikesi içinde olup olmadığının belirlenmesi önemli ölçüde sübjektif ve uzmanlık gerektiren bir iştir. Çünkü borca batıklık veya ödeme aczi tehlikesi gelecek ile ilgili tahminlere ve mesleki yargılara, dış koşullara, kontrol edilemez değişkenlere bağlıdır. Bu noktada muhasebe meslek mensubunun bilgi ve deneyimine dayalı bir yargıya varması gerekecektir.

Muhasebe meslek mensubu gerek iyileştirme imkanının bulunduğunu ortaya koyacak projeyi hazırlama konusunda ve gerekse iyileştirme imkanının olup olmadığını bilirkişi olarak değerlendirirken, deyim yerinde ise masanın her iki tarafındaki kişi olarak en kritik fonksiyonu icra etmekte ve önemli bir sorumluluk üstlenmektedir.

İyileştirme projelerinin incelenerek iflasın ertelenmesini talep eden sermaye şirketi veya kooperatifin mali durumunun iyileşme ümidi içerip içermediğine karar vermek, tamamen muhasebe meslek mensupları tarafından yerine getirilmesi gereken zor ve ayrıntılı bir iştir.

Bu konularda muhasebe meslek mensubunun rolünü doğru ve eksiksiz bir şekilde oynaması, bu iyileştirme kurumlarının amacına uygun şekilde yaşama geçirilmelerinin ön koşuludur. Aksi halde bu iyileştirme kurumlarının yanlış kullanılmaları ve kolaylıkla kötü niyetli borçlular tarafından suiistimal edilme olasılığı ortaya çıkmaktadır. Bu da, iflas erteleme ve yeniden yapılandırma gibi iki iyileştirme kurumdan amaçlanan faydanın elde edilmesinin önüne geçecektir.

Kaynakça

Altay, O. (2005). *Konkordato ve Yeniden Yapılandırma Hukuku* (C. 1-2, C. 2). İstanbul: Vedat Kitapçılık.

Atalay, O. (2004). *İcra İflas Kanunundaki Değişiklikler Çerçevesinde Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerin Borçlarının Yeniden Yapılandırılması. Yeniden Yapılandırma Projesi . İcra İflas Kanunundaki Değişiklikler Çerçevesinde Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerin Borçlarının Yeniden Yapılandırılması içinde*, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

Atalay, O. (2006). *Borca Batıklık ve İflasın Ertelenmesi*. İzmir: Güncel Yayınevi.

Aydemir, E. ve Çağlar, T. (2010). *İflasın Ertelenmesi ve Konkordato*. Ankara: Adalet.

Çavdar, S. ve Biçkin, İ. (2006). *İflas ve İflasın Ertelenmesi*. Ankara: Seçkin.

Dumanoğlu, S. (2011). *İflasın Ertelenmesi, Borca Batıklık ve İyileştirme Projeleri*. İstanbul: Beta.

Ermenek, İ. (2009). *İflasın Ertelenmesi*. Ankara: Adalet.

- Eroğlu, E. C. (2005). 4949 ve 5092 Sayılı İcra ve İflas Kanunu'nda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunlar'ın Adi Konkordato ile İlgili Hükümlerde Getirmiş Oldukları Değişiklerin Tespiti ve Değerlendirilmesi. *Ankara Barosu Dergisi*, 2005(3), 85–120.
- Erten, A. E. (2006). *Mali Durumu Bozulan Sermaye Şirketlerinin Uzlaşma Uzlaşma Yoluna Yeniden Yapılandırılması*. Ankara: Seçkin.
- Kayar, İ. (1997). *Anonim Ortaklıkta Mali Durumun Bozulması ve Alınacak Tedbirler*. Konya: Mimoza Yayınları.
- Kayar, İ. (2009). İflasın Ertelenmesinde Borca Batıklık ve İyileştirme Projesi ile İlgili Yargıtay Kararlarının Değerlendirilmesi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (33), 19–45.
- Muşul, T. (2010). *İflâsın Ertelenmesi*. İstanbul: XII Levha.
- Oy, O. (2009a). *Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırma*. İstanbul: Beta.
- Oy, O. (2009b). *İflasın Ertelenmesi*. İstanbul: Beta.
- Özdevecioğlu, M. (2010). İflasın Ertelenmesi Sürecinde Sirket İyileştirme Projeleri: İşletmecilik Açısından Bir Değerlendirme/The Improvement Project in Postponement of Bankruptcy Process: An Evaluation from the Business Point of View. *Business and Economics Research Journal*, 1(3), 45–56.
- Öztek, S. (2007). *İflasın Ertelenmesi*. İstanbul: Arıkan.
- Pekcanitez, H., Atalay, O., Sungurtekin Özkan, M. ve Özekes, M. (2009). *İcra ve İflas Hukuku*. Yetkin Yayınları, Ankara.
- Sermaye Şirketleri Ve Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılmasına Dair Yönetmelik. (2004).
- Taşpınar, A. (2005). *İcra–flaş Hukukunda Yeniden Yapılandırma*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Toraman, B. (2007). *Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerde İflasın Ertelenmesi Talebi*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Türk, A. (1999). *Anonim Ortaklıkta Sermaye Kaybı ve Borca Batıklığın Hukuki Sonuçları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Uzay, Ş. (2008). Muhasebeci Bakış Açısıyla İflas Erteleme Süreci. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 1(1), 41–59.

Yargıtay 19. HD 30/12/2004 tarih ve Esas 2004/4635, Karar 2004/13438. (Yargıtay 19. Hukuk Dairesi Ara. 30, 2004).

Yargıtay 23. HD. E.2012/2731 K.2012/4889. Kazancı Hukuk (Yargıtay 23. HD. Ara. 7, 2012).

Yarıcı, H. (2007). *Sermaye Şirketleri ve Kooperatiflerin Uzlaşma Yoluyla Yeniden Yapılandırılması*. İstanbul: Legal.

Yılmaz, B. B. (2009). Muhasebe Tekniği Yönünden Borca Batıklık Bilançosu ile Yıllık Bilançonun Karşılaştırılması. *Öneri*, 8(32), 147-158.

Yılmaz, E. (2012). *Hukuk Sözlüğü*. Ankara: Yetkin Yayınları.